

Utopii dunărene

Leonte IVANOV

Înainte ca filosoful Konstantin Leontiev să fi fost numit consul la Tulcea (1867) și să aibă, în contact cu populațiile de aici, revelația coborârii pe scara istoriei¹, o altă personalitate a culturii ruse din același secol, Vasili Kelsiev (1835-1872)², poposea la gurile Dunării, în căutarea unei patrii de adopție și întru împlinirea unor mai vechi utopii. Venea de pe malurile Tamisei, din sânul grupării conduse de Herzen³, oarecum dezgustat de caracterul pur teoretic al activității emigrației londoneze, dar se născuse în capitala nordică a Rusiei și tot acolo se formase ca specialist, prin absolvirea unei școli de comerț și prin frecventarea, timp de doi ani, a cursurilor Facultății de Limbi orientale în cadrul Universității. Se pare că pentru acest din urmă domeniu dovedise o afinitate aparte : stăpânea în jur de 25 de limbi, printre ele aramaica, turca, araba, sanscrita, chineza, mongola, ebraica. Intenția de a studia graiurile amerindiene îl și determină să se angajeze, în 1858, pe un post de contabil la o firmă de comerț ruso-americană și să se îmbarce pe un vas cu destinația Insulele Aleutine. Izolarea lui Kelsiev de Rusia va dura doar șapte ani, suficienți însă pentru ca acesta să cunoască întregul abis al existenței, să ia contact cu „viața vie”, de care ne vorbea Dostoievski, să apuce „să-i îngroape pe toți cei pe care i-a iubit”.

Cu câteva decenii în urmă, la revenirea din Europa, istoricul Nikolai Karamzin își uimea contemporanii prin metamorfozele survenite în caracterul și opiniile de dinaintea plecării. Părea că în Rusia „se întorsese alt om”, că „înlăuntrul lui se produsese revoluția franceză”⁴. Experiența dobândită în Apus i-a marcat tinerețea și l-a vindecat de utopismul masonic, de ideile lui Rousseau și de interpretarea idealistă a lumii. Karamzin era copilul „smintitului și, totodată, al înțeleptului veac” al XVIII-lea. În linii mari, Kelsiev este și el produsul unui secol smintit : ateu, nihilist, cu apetență pentru ideile democrat-revoluționare de tip Cernâșevski, pe scurt, unul din acei tineri „cu caș la gură”, porniți să găsească, cel puțin la nivelul discursului, noi rosturi pentru întreaga omenire. Ipostaza de „om de prisos” nu i-a plăcut, găsea mai potrivită firii sale atitudinea lui Bazarov, aceea de a fi util, prin cunoștințele dobândite, mulțimii. Sigur că, în timp și în strânsă dependență cu deziluziile avute, toate aceste concepții vor suferi transformări substanțiale. La întoarcerea în Rusia, nihilistul ce negase cândva tradiția, cuceririle și particularitățile propriului popor, va nutri idei slavofile. O asemenea

¹ Din scrierile acestuia au apărut în limba română : Leontiev 1999 și Leontiev 2003.

² În paginile revistei „Kitej-grad”, editate la Iași, au mai fost publicate materiale despre Vasili Kelsiev (v. *Fărâmbă de Orient*, septembrie-noiembrie 1999), precum și un substanțial *Fragmentarium epistolar* (decembrie 1999, februarie 2000).

³ Herzen a părăsit Rusia în 1847. După un periplu prin mai multe țări europene, se va stabili la Londra, unde i se va alătura în 1856 N. Ogariov.

⁴ În timpul călătoriei sale prin Europa, Nikolai Karamzin (1766-1826) este surprins de evenimentele Revoluției franceze.

„Philologica Jassyensia”, An III, Nr. 1, 2007, p. 205-211

schimbare de direcție nu poate fi numită inconsecvență, nu e nici expresia unei „imaturități politice”, lucru de care-l acuzase cândva Herzen. Și în cazul lui Kelsiev s-a dovedit valabilă explicația pe care Pușkin o dădea metamorfozei karamziniene : „Doar prostul nu se schimbă, căci timpul nu-l îmbogățește, nu-l dezvoltă, iar experiență de viață nu are”. Mai exact, marele poet rus avea în vedere deosebita rezonanță a lui Karamzin la mișcarea de idei din epocă, dispoziția acestuia de a trece ideile de împrumut prin filtrul propriei judecăți și de a le proba valabilitatea în funcție de realitățile locului. Calități pe care, în parte, le regăsim și la Kelsiev.

Perioada londoneză (1858-1862)

Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, se constituia în capitala regatului britanic un nucleu extrem de eterogen al emigrației ruse, deziluzionate de eșecul Revoluției de la 1848 și de slaba receptivitate a Europei apusene față de ideile socialiste. Centrul polarizator îl reprezentau două nume sonore ale mișcării socialiste, Herzen și Ogariov. În scurtă vreme (1853), se va înființa aici prima *Tipografie rusă liberă*, se vor edita cărți, almanahuri și reviste, precum și broșuri cu scop propagandistic. În aceeași Londră va poposi, spre a cere ajutor mentorului grupării, Vasili Kelsiev, al cărui vapor, surprins de furtună, aștepta în largul coastelor engleze o vreme mai blândă. Se pare că formația de filolog a solicitantului a precumpănit în hotărârea lui Herzen de a-l angaja la tipografie, astfel că, timp de patru ani, Kelsiev va fi unul din colaboratorii apropiați ai revoluționarului rus. Activitatea sa pe tărâmul literelor va sta dintru început sub semnul paradoxului : îi vor fi date, lui, un ateu, două sarcini care, în mod normal, ar fi trebuit să implice o natură religioasă – traducerea din ebraică a unor părți din *Vechiul Testament*, respectiv editarea sumedeniei de documente starovere, sosite din toate colțurile Rusiei pe adresa lui Herzen⁵. Vor rezulta astfel cele dintâi versiuni în rusă pentru șase din cărțile *Bibliei* (*Facerea, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul, Cartea prorocului Isaia*), urmate, în timp, de patru volume dintr-o *Culegere de informații guvernamentale despre schismatici* (1860-1862) și de alte două din *Culegerea de dispoziții cu privire la schismă* (1863). Selectarea vastului material din arhiva londoneză l-a familiarizat pe Kelsiev cu problemele Ortodoxiei de rit vechi, l-a ajutat să înțeleagă deosebirile de factură religioasă dintre diferitele orientări, să distingă unele nuanțe de interpretare, pe seama cărora s-au cristalizat diverse fracțiuni în sânul aceleiași grupări. Pe de altă parte, ca filolog, era atras de frumusețea discursului vechilor texte, de tăria argumentației polemice, de arhaicitatea și plasticitatea limbajului. Are brusc revelația forței pe care milioanele de ortodocși de rit vechi din Rusia și din afara ei, prigoniți și persecutați atâta vreme, ar putea-o reprezenta în cadrul unei mișcări îndreptate împotriva guvernului țarist. Ar fi fost și o excelentă verificare pe teren a ideilor revoluționare, coapte de ceva timp în mintea emigranților londonezi. În acest scop, al străngerii relațiilor cu staroverii din Rusia, pleacă cu un pașaport fals la Moscova și la Petersburg, se întâlnește cu câțiva din liderii spirituali ai acestora, încearcă să-i mobilizeze, discută pe drumul de

⁵ Ortodocșii de rit vechi (*staroverii* sau *lipovenii*, cum mai sunt cunoscuți) sperau să-și poată publica în afară o parte din manuscrise, precum și documentele oficiale ce interesau trecutul lor. Din nefericire, atât Herzen, cât și Ogariov erau străini de problematica religioasă, se încurcau în diversele dispute polemice, de aceea preferau doar să stocheze aceste materiale. Kelsiev s-a inițiat din mers, iar culegerile pe care le-a editat sunt astăzi de o importanță covârșitoare pentru studierea istoriei respectivului fenomen.

întoarcere cu Pavel Prusul⁶ și are convingerea că a reușit în demersurile sale. Cum era de așteptat, autoritățile rusești află de descinderea inopinată a lui Kelsiev, i se reconstituie traseul, oamenii de legătură sunt arestați (printre aceștia și Niciporenko, un fost coleg de la Școala de comerț), iar cei ce l-au găzduit sunt supuși interogatoriului. Are pentru întâia oară presentimentul ratării pe plan politic, al caracterului iluzoriu al multora din ideile cu care se entuziasmase până de curând. Revederea ținuturilor natale îi reaprinde în suflet dorul de patrie. Pentru a fi mai aproape de Rusia, la vestea că în Dobrogea se găsesc sate compacte de lipoveni, ca și o mulțime de refugiați ruși, Kelsiev ia vaporul spre Constantinopol, cu gândul ca, de acolo, să descindă la Tulcea.

Perioada orientală (1862-1867)

Primii doi ani Kelsiev și-i petrece într-o perpetuă peregrinare, de-a lungul și de-a latul Imperiului otoman, pentru a studia graiurile vorbite în zonă, îndeosebi ale populațiilor slave, pentru a observa modul de viață al ortodocșilor de rit vechi și, îndeosebi, pentru a răspândi în rândul acestora ideile socialiste. Herzen îl înzestrase, de asemenea, cu materiale de propagandă și promitea expedierea regulată a revistei „Kolokol” („Clopotul”)⁷ la Țarigrad. Datorită relațiilor pe care și le face în capitala imperiului, ca și a bunei impresii printre liderii lipovenilor, este numit ataman al cazacilor din Dobrogea și se va opri pentru o vreme la Tulcea. Aici i se reunește familia : din Londra, însoțite de Osip Gonțear⁸, îi vin soția și fetița, din Rusia, fugit de sub supraveghere, fratele Ivan⁹. Aflăm amănunte despre cele petrecute la Tulcea în corespondența lui Vasili Kelsiev cu emigranții urși din Londra, în relatările lui Herzen, în memoriile soției lui Ogariov și, oarecum sintetizate, în articolul semnat de Andrei Polonski, *Omul rus ad marginem* (Polanski). „La Tulcea, unde se stabilise, Kelsiev făcea judecăți, înmuia moravurile, aproape c-a redus la zero criminalitatea (în timpul cât a fost conducătorul lor, nici un cazac n-a săvârșit vreo faptă gravă și n-a nimerit la ocnă). Dar, ce e mai interesant, din rușii raznocinți¹⁰ rătăciți pe-acolo a reușit să creeze o adevărată comună¹¹, care a rezistat aproape un an și jumătate. Ceea ce Owen și Fourier¹² încercau să întemeieze, cu răsunet în întreaga Europă, undeva prin ținuturile nelocuite din Statele Unite ale Americii, unui pribeag rus i-a fost dat să facă, în deplin anonim, la gurile Dunării, printre staroveri, tătari și moldoveni” (Polonski). Părea că, în sfârșit, lucrurile intră pe un făgaș normal și că, obosit de atâtea căutări, Kelsiev va putea rămâne pentru totdeauna în Dobrogea. Chiar dacă eșuase în tentativa de a-i atrage pe ortodocșii de rit vechi de partea mișcării socialiste, chiar dacă nu fusese posibilă nici măcar înființarea la Tulcea a unei tipografii destinate acestora, el considera că-i rămâneau

⁶ Pavel Prusul (Piotr Ivanovici Ledniov, 1821-1895), arhimandrit, publicist și istoric al Ortodoxiei de rit vechi. În 1868, va trece în sânul Bisericii omopiste.

⁷ Revistă editată de Herzen și Ogariov între 1857 și 1867.

⁸ Osip Gonțear(ov) (1796-1879) era atamanul cazacilor nekrasoviști din Dobrogea.

⁹ Ivan Ivanovici Kelsiev (1841-1864) este la rândul-i autorul unor interesante scrisori despre realitățile românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

¹⁰ *Raznocinețul* era intelectualul rus ce provenea din altă pătură socială decât aristocrația.

¹¹ Formă de trai în obște, în conformitate cu teoria utopică a lui Fourier, centrul de încheagare al unei viitoare *falange*. La rândul ei, *falanga* reprezenta unitatea socială și economică de bază, celula primordială a falansterului, și putea număra până la 2000 de indivizi de diferite profesii.

¹² Robert Owen (1771-1858), fabricant englez, devenit propovăduitor al socialismului; Charles Fourier (1772-1837), filosof și economist francez, teoreticianul falansterului.

destule motive să trăiască. Sărăcia și boala vor spulbera însă iluzia unei vieți așezate. Îi mor pe rând, de tifos și holeră, fratele, copiii, soția. *Comuna* se dizolvă. Kelsiev supraviețuiește printr-o minune tifosului, pleacă în amonte pe Dunăre, se îngroapă în vin și în cărțile bibliotecilor din Viena. Sub pseudonim, îi apar în reviste rusești studii despre mitologia și etnografia slavilor. Va reveni în Dobrogea și Moldova pentru ultima oară.

Cercul se încheie

În 1867, plictisit să tot fie singur, dezgustat de viață, decepționat în idealurile socio-politice Kelsiev se predă la Sculeni autorităților rusești. Ascultase și de îndemnul lipovenilor din Iași care, sesizând dorul acut de Rusia al acestuia, l-au sfătuit să se întoarcă în patrie, cu speranța că suveranul îl va ierta. Va fi purtat din post în post până la Petersburg, unde va fi închis și interogat.

Va răspunde în scris întrebărilor, rememorându-și astfel ultimii șapte ani de peregrinări. Însemnările sale, cu titlul *Ispoved'* (*Spovedanie*), vor fi citite de împărat : mișcat de sinceritatea discursului, de greutățile pe care Kelsiev și familia sa le-au întâmpinat, într-un cuvânt, de drama celui înstrăinat de țară, suveranul îl absolvă de vină, îi permite să rămână la Petersburg, ba chiar să-și ia o slujbă în oricare dintre departamentele statului. Cenzura va îngădui editarea unor fragmente din amintirile nihilistului pocăit. Ele au ieșit pe piață în 1868, cu titlul *Perejitoe i peredumannoe* (*Trăite și chibzuite*). Ultimii ani sunt și cei mai rodnici sub aspect literar. Își împarte timpul între scris, singurătate și vin. Colaborează la reviste importante, precum „Russkij vestnik”, „Golos”, „Zarea”, „Niva”, ține cuvântări despre erezia scapetă, publică, în 1868, volumul de însemnări de călătorie *Galicina i Moldavija* (*Galiția și Moldova*) și nuvelele istorice *Moskva i Tver'*, *Pri Petre* (*În timpul lui Petru*). Se stinge în sărăcie și anonim, la 37 de ani. Ca și în cazul lui Leontiev, a trebuit să treacă mai bine de-un secol până când opera acestuia să intre în atenția criticii. Iar dacă astăzi se vorbește deja de „fenomenul Leontiev”, sperăm că va urma, cât de curând, și o reconsiderare a creației lui Vasili Kelsiev.

Luat în derâdere de Nikolai Leskov în *Omul enigmatic*, marginalizat de confrății întru idei din cauza întoarcerii în patrie, prototip al lui Șatov¹³ în romanul dostoievskian *Demonii*¹⁴, Vasili Kelsiev este una dintre marile personalități ale culturii ruse care au poposit în Principatele dunărene și care au fixat în scris realitățile românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Însemnările sale de călătorie în Galiția și Moldova rămân printre cele mai pertinente lucrări scrise vreodată la adresa noastră.

Vasili Kelsiev – Amintiri despre Dobrogea¹⁵

Din primele zile ale sosirii mele la Dunăre a început să mă uimească dragostea pătimașă față de Rusia a sectanților noștri¹⁶, refugiați pe aceste meleaguri pentru

¹³ Numele eroului dostoievskian e sugestiv : vine de la rs. *uamamъ* – ‘a clătina’; ‘a legăna’, dar și ‘a oscila’; ‘a șovăi’; ‘a ezita’.

¹⁴ Pe Dostoievski l-a interesat îndeaproape figura nihilistului Kelsiev, după cum rezultă din *Caietele de însemnări* și din corespondența cu A.N. Maikov. Cu certitudine, ca prototip literar, Vasili Kelsiev a concurat cu N.Ja. Danilevski, autorul celebrei lucrări *Rusia și Europa*.

¹⁵ Fragmente din cartea acestuia *Perejitoe i peredumannoe. Vospominaniia* (*Trăite și chibzuite. Amintiri*), Sankt-Peterburg, 1868.

credință, pentru bărbi, pentru a scăpa de recrutare, ca și a celor ce nu țineau de vreo sectă, fugiți, după cum se spune prin părțile locului, din motive personale, adică pentru falsificare de bani, pentru vreo potlogărie făcută acolo, pentru că au trebuit să trimită pe cineva pe lumea cealaltă și pentru alte ștregării de acest fel. Acești oameni, din care o jumătate nu se poate întoarce în Rusia, iar cealaltă *nu îndrăznește*, îi sunt până-ntr-atât de devotați, încât orice *prospătură* sau *novice*¹⁷ se bucură de cea mai bună primire din partea lor, pentru simplul motiv că poate să le dea noi informații despre Pământul Rusesc. Primesc cu mândrie, cu încântare veștile despre eliberarea țăranilor, despre abolirea pedepselor corporale, despre judecata publică, despre scurtarea perioadei de slujbă în armată, se fălesc că în Rusia au venit americani, se bucură sincer de orice succes al nostru în diplomație și fac o propagandă energetică numelui de rus și devotamentului față de Rusia printre populațiile din jur. Această propagandă nu e făcută în mod conștient, nu există nici o intenție clară în gesturile lor, nici un fel de sarcină, numai că până-ntr-atât sunt pătrunși de dragostea și respectul față de patria părăsită, încât molipsesc prin ele pe toți cei din jur. În prăvălia sau la moara vreunui molocan, starover ori scapet veți întâlni tot timpul un grec, un bulgar, un moldovean sau chiar un evreu, cu care gazda discută despre Rusia și o laudă până la exagerare, or, se știe în ce măsură oamenii care nu și-au văzut de multă vreme patria și care tânjesc amarnic de dorul ei îi exagerează toate calitățile și uită de toate lucrurile care cu adevărat sânt rele. Nu au împotriva Rusiei decât teama că vor fi chemați înapoi sau că trupele noastre vor pătrunde în aceste teritorii și ei vor fi nevoiți să fugă. E de înțeles, dată fiind dispoziția mea de atunci, ce efect aveau asupra mea schismaticii cu iubirea lor exaltată față de Rusia. Doar ei, ca și emigranții polonezi, știau în Iași¹⁸ cine sunt, iar primii încercau în mod constant să mă convingă : „Ajunge cât ai colindat prin meleaguri străine, Vasili Ivanovici, întoarce-te cu bine, timpurile sunt prielnice, suveranul o să te ierte !...”.

[...] Mi-au căzut întâmplător în mâini documente despre schismatici, pe care le-am editat la Londra. O anume consecvență logică necesită ca, odată intrat în horă, neapărat să joci. În vreme ce revoluționarii noștri¹⁹ stăteau închiși între patru pereți și cugetau la influența pe care o au asupra poporului, cum poate fi acesta mobilizat, și-și făceau planuri prin ce mijloace poate fi el împins înainte, eu am plecat în Rusia cu un pașaport turcesc²⁰, după care m-am pomenit în Turcia, pentru a ajunge la deplina convingere că punctele de vedere pe care noi le împărtășeam nu prindeau în rândul maselor. Concluzia era cumplită și nu voiam să cred în ea. La început, în Tulcea, printre ruși, mai aveam impresia, fie că mă-nșel, fie că nu sunt destul de dibaci pentru a face ceva înțelept. Nu mai vorbesc de propagandă : am hotărât, o dată pentru totdeauna, să renunț la orice speranță de a determina mulțimea – or, mulțimea acolo este cu preponderență știutoare de carte – să citească „Kolokol” și „Obșcee Vece”; până și a răspândi proclamațiile *Zemlea i Volea*; până și a înființa școli sau vreo asociație n-am reușit, or asociațiile în Tulcea ar fi fost deosebit de utile pentru ruși, chiar numai pentru

¹⁶ Autorul folosește numele generic de *sectanți* pentru o largă categorie de refugiați ruși la gurile Dunării : nekrasoviști, lipoveni, scapeți, molocani etc.

¹⁷ Prin *prospătură* sau *novice* erau numiți acolo cei ce părăsiseră de curând Rusia. (*n.a.*)

¹⁸ Însemnările sunt făcute, cel puțin în parte, la Iași, cu puțin înainte ca autorul lor să se predea autorităților ruse.

¹⁹ Desigur, e vorba de cei din Londra, în frunte cu Herzen și Ogariov.

²⁰ Kelsiev s-a dat drept supus turec și a circulat cu un pașaport contrafăcut.

faptul că i-ar fi pus pe malorușii proprietari de pământ într-o poziție de independență mai clară față de măruntele legi ale autorităților turcești, față de tot felul de potlogării, iar pe velikoruși i-ar fi ferit de jaful răscumpărării de sare ori a peștelui. Mai mult, Rusia de peste Dunăre, al cărei reprezentant am devenit și de care m-am legat cu tot sufletul, ar fi ajuns, dacă reușeam să convingem mulțimea, într-o relație de semi-independență față de Poartă, față de Moldova sau față de Serbia. Îmi doream foarte mult acest lucru. Mânat de nevoi, în lipsa unei alte patrii, am hotărât să mă stabilesc pentru totdeauna la Tulcea, cu unicul scop de a-mi sluji cu ceea ce pot noua țară. Chiar dacă se află sub puterea turcilor, Dobrogea e totuși Rusia, eram va să zică acasă, poporul de aici era al meu, iar în mijlocul său mă simțeam absolut în afara primejdiei. Dobrogea este un ținut al refugiaților; a fi fugar e mai bine decât deportat, voiam să fac din el un colț liniștit și cald pentru toți semenii noștri. Dorința proprie sau vremurile i-au determinat pe ruși să recurgă la ospitalitatea sărăcăcioasă a gurilor Dunării însă, în orice caz, eram pentru Rusia cu totul inofensivi sub aspect politic sau, cel puțin, față de politica ei externă. În apropierea hotarelor ei, printre vagabonzi, fugari, dezertori, ne-am fi făcut un cuib pașnic, ne-am fi simțit cu toții ca acasă, am fi auzit limba noastră rusă și am fi avut posibilitatea să vedem și să studiem acest popor, pe care-l iubeam cu atâta sinceritate și pentru fericirea căruia ne-am ales cu *moartea politică*.

Nimic din toate acestea n-am reușit să fac, ceea ce m-a pus în încurcătură. Singurul lucru pe care l-am obținut, într-un an și jumătate cât am slujit ca ataman, a fost să nu permit să ajungă la instanțele judecătorești ale Turciei nici un litigiu dintre ruși, fapt ce a salvat de la ruinare câteva sate, printre ele târgurile Isaccea și Chilia, am câștigat câteva procese neverosimile, în care schismaticii noștri au fost nedreptățiți de fel și fel de escroci, am obținut pentru ei două, trei înlesniri, dar să-i unesc într-un tot, să fac din ei ceva în genul unei republici vasale n-am reușit, și n-am reușit dintr-o pricină ciudată și în același timp simplă. Este întocmai acea *Rus'* de pe vremea lui Rurik, în Dobrogea fiecare trăiește împreună cu neamul său și un neam se ridică împotriva altui neam. Să pun în acord interesele satului Jurilovca cu cele ale satului Slava era ceva imposibil; în așa fel au știut să se certe unul cu altul, să se bănuiască reciproc în tot felul de intenții perfide, în așa fel s-au căsătorit între ei, s-au încuscrit și s-au ocărât, că alte interese, în afara celor personale, nu le stau în caracter. O cumplită lipsă de încredere și o deplină ură față de autonomie. Spre exemplu, m-am convins în scurtă vreme că nimeni de acolo nu va recurge la judecata semenilor săi, la judecata de pace sau, cum se spune pe acolo, după legile căzăcești, în cadrul obștii. Obștea, la o adică, este un judecător slab : fie că e părtinitoare până peste poate față de cel învinuit, fie că amestecă, ceea ce se întâmplă mai des, problemele de azi cu cele de ieri, ba chiar demult apuse și pentru toate dintr-o dată hotărăște ce se cuvine, după propriul discernământ. Pașa sau miudirul (ispravnicul) se bucură de mai multă încredere și respect decât bătrânii din sfat; la el merg cu plăcere spre a fi judecați, din simplul motiv că miudirii sunt oameni străini, de alt neam, care nu cunosc nici limba rusă, nu știu nici de ciorovăielile dintre ruși, nu înțeleg de ce Goncear e mai demn de încredere decât Nos, și de ce Dubovâi e mai de soi decât Șmargun. Turcilor le e indiferent ce au în comun Șmargun, Dubovâi, Goncear și Nos; se înțelege că nu-i mare lucru să-i duci de nas și nu-i mare lucru să-i câștigi de partea ta, însă de judecat judecă astfel : dacă e să ne bată, n-au decât s-o facă, numai să nu fie de-ai noștri; ofensa adusă de nu știu care Ahmet, Rasim, Mustafă e totuși mai ușoară decât cea adusă de ai tăi, de preotul Grigori, de Raznoțvetov sau Busurka... Cum

să împaci o astfel de lume? Cum să faci din ea un întreg? Mă minunam nu o dată de vrajba din sânul Rusiei noastre de peste Dunăre și o examinam cu o curiozitate ieșită din comun. Mi-era pe deplin clar pentru ce slavii, *vesii*, *merii* și *ciuzii*²¹ și-au trimis solii la varegi, cu una dintre cele mai umile rugăminți : „Fiți judecătorii noștri și ne cârmuiți, pământul la noi, cică, e întins și îmbelșugat, dar orânduială în el de nici un fel”. Bate-ne, numai nu fii dintr-ai noștri, încalecă-ne, doar străin să fii! Iată logica indispensabilă a tuturor ținuturilor de acest fel, iar Gostomâsl, care a dat sfatul plin de deznădejde că, în afară de varegi, popor de alt neam, nimeni dintre străini nu va ști să instaureze nici judecata, nici ordinea, avea, după cum se vede, dreptate. Mi se părea adesea, când priveam peștița Dobroge, că, dacă dintr-o dată, iac-așa, din senin, într-o preafrumoasă zi, dispăre stăpânirea turcă și autoritățile turcești părăsesc Tulcea, Isaccea, Chilia, Babadagul, Măcinul, Kustendji, precum și alte târguri de județ din Dobrogea noastră, atunci noi, reprezentanții diferitelor ei popoare, limbi, secte, din prima zi ne vom pierde complet cumpătul, nu vom ști ce să facem, din a doua ne vom certa, iar din a treia vom invita prin scris de oriunde, dacă nu din Rusia, atunci din Paraguay, niște varegi, capabili să se stabilească pe locurile noastre. Cu toate acestea, doream cu toții în mod sincer numai binele și prosperitatea ținutului nostru și aveam cu toții interesul să veghem la înflorirea lui!

Bibliografie

Leontiev, Konstantin, *Bizantinismul și lumea slavă*, București, 1999.

Leontiev, Konstantin, *Însemnările unui eremit*, București, 2003.

Andrei Polonski, *Russkij celovek* ad marginem. *Vasili Ivanovici Kelsiev (1835-1872)*
<http://www.kastopravda.ru/kastalog/kelciev.htm>.

Utopies danubiennes

Notre étude concerne la destinée de Vassili Kelsiev (1835-1872), écrivain et utopiste russe, qui vécut, pendant la sixième décennie du XIXe siècle, dans les villes de Tulcea et Galatz, en Roumanie. C'est dans la première qu'il tenta, à l'instar de Charles Fourier, de fonder une *commune* et d'entraîner les populations slaves de la région de Dobroudja (les Vieux Croyants, connus sous le nom de Lipovènes, les Ukrainiens, des Cosaques ayant quitté la région de Zaporozhie ou ayant participé à une grande révolte antitsariste sous la commande de Nékrassov, des Polonais réfugiés dans les Principautés danubiennes après l'insurrection de 1863) dans un mouvement révolutionnaire dirigée contre le pouvoir tsariste.

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
România

²¹ *Vesii*, popor fino-baltic așezat odinioară la nord de Marele Novgorod; *merii*, populație fino-ugrică răspândită pe locul guberniilor de mai târziu Moscova, Iaroslav, Kostroma; *ciuzii*, neam finic ce ocupa cândva teritoriile de la nord, din apropierea Golfului Finic și a Lacului Ladoga.

